

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
Кафедра політичної соціології

Робоча програма навчальної дисципліни
РЕЧІ. ВЛАДА. НАСИЛЬСТВО

рівень вищої освіти **бакалавр**
галузь знань **05 соціальні та поведінкові науки**
вид дисципліни **за вибором**
факультет **міжфакультетська дисципліна**

2023/2024 навчальний рік

Програму обговорено та рекомендовано до затвердження Вченою радою соціологічного факультету “28” червня 2023 року, протокол №6

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:

Голіков Олександр Сергійович, д. соц. н., доцент кафедри соціології;

Литовченко Артем Дмитрович, к. соц. н., доцент кафедри політичної соціології;

Бойко Дмитро Миколайович, к. соц. н., старший викладач кафедри політичної соціології,

Нехаєнко Оксана Василівна, старший викладач кафедри політичної соціології.

Програму схвалено на засіданні кафедри політичної соціології

Протокол від “23” червня 2023 року №11

в.о. завідувача кафедри

В'ячеслав НІКУЛІН

Програму погоджено науково-методичною комісією соціологічного факультету

Протокол від “26” червня 2023 року №9

Голова науково-методичної комісії

Юлія СОРОКА

Програму вивчення міжфакультетської навчальної дисципліни “Речі. Влада. Насильство” складено відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. **Метою** курсу є надання слухачам уявлення про наукові засади критичного ставлення до сучасного суспільства та методи раціонально-критичного аналізу суспільних взаємодій 1.2. Основними **завданнями** вивчення дисципліни є:

- розкрити сутність феноменів та процесів влади та насильства;
- визначити теоретичний потенціал соціології речей як теорії середнього рангу та як концептуального підходу в сучасній соціології;
- визначити місце теорії семіотики та проблематики символів у системі соціологічного знання;
- розглянути та проаналізувати такі поняття, як «речі», «символи»; «насильство»; «реіфікація»; «натуралізація»; «легітимація»; «ритуал», «влада», «ідеологія», «латентне», «владні стратегії», «спротив» тощо.
- проаналізувати прояви владних та насильницьких операцій з речами та символами на макро- мезо- та мікрорівнях та їхні прояви в сучасній Україні.

1.3. Кількість кредитів для денної форми навчання – 3, для заочної форми навчання - 3. 1.4 Загальна кількість часів – 90

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
За вибором	
Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Рік підготовки	
2-й, 3-й	2-й, 3-й
Семестр	
3-й, 5-й	3-й, 5-й
Лекції	
32 год.	8 год.
Практичні, семінарські заняття	
0 год.	0 год.
Лабораторні заняття	
0 год.	0 год.
Самостійна робота	
58 год.	82 год.

1.6. Заплановані результати навчання

Навчальна дисципліна забезпечує розвиток наступних компетентностей:

- ЗК 1 Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу
- ЗК 2 Логічність та послідовність мислення
- ЗК 3 Креативність, здатність до системного мислення
- ЗК 4 Здатність до критики й самокритики, толерантність
- ЗК 9 Вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми
- ЗК 10 Базові наукові знання з гуманітарних дисциплін, що сприяють розвитку загальної культури, естетичних та громадянських цінностей, та умінь їх використовувати в професійній і соціальній діяльності.

Навчальну дисципліну спрямовано на досягнення таких результатів навчання:

ПРН 22 Здійснювати пошук, аналіз і синтез інформації з різних джерел для розв'язування завдань спеціальності, відтворювати факти (дати, події, принципи й закономірності суспільного розвитку), встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між подіями, явищами, робити висновки, аргументувати свої думки.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні досягти таких результатів навчання:

Студент має **знати**:

- основні теоретичні концепції в області насильства, речей та влади;
- структури і практики насильства, здійснювані агентами в різних соціальних просторах та інститутах;
- основні категорії та поняття, за допомоги яких можна досліджувати процеси та феномени насильства в сучасному світі; Студент має **вміти**:
- аналізувати повсякденну поведінку людей з використанням таких понять, як насильство, речі, символи, ритуали, соціальна дія, влада, домінування, символічний капітал тощо;
- досліджувати процеси пам'ятання, забування та згадування як владні відносини, підпорядковані певним актам насильства та втілені в певних речах;
- аналізувати речові та символічні зміни сучасного українського та глобального суспільства як процеси та результати владної (взаємодії);
- здійснювати експертизу владних стратегій, реїфікованих у вигляді речей та символів.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Тема 1. Насильство в соціологічному та філософському розгляді

Насильство і влада. Проблематика насильство в класичній соціології та філософії. Насильство фізичне та поза фізичне.

Апологетична та критична традиції дослідження насильство. Теорії суспільного договору (Ж.-Ж. Руссо, Т. Гоббс, Дж. Локк), М. Вебер, Е. Дюркгейм, Т. Парсонс, Р. Мертон, Х. Арендт, В. Беньямін у соціологічній легітимації насильство та влади. Г. Гегель, К. Маркс, А. Грамші, Н. Еліас, М. Фуко, П. Бурдьє, С. Жижек у критиці насильство

Дискурсивне насильство: чи є воно насильством? Які обмеження його дослідження та усвідомлення? Дискурсивні практики за Е. Лакло та Ш. Муффа: насильство, структури, дії.

Тема 2. Багатоманіття насильства в глобальному світі початку XXI століття

Насильство військове та державне як «звичайні» способи державного та позадержавного насильства. Глобалізація як чинник диверсифікації та розповсюдження насильство. Багатоманіття суб'єктів насильства в глобальності: від держави до окремих людей. Становлення індустрії насильства: торгівля людьми, торгівля знаками, торгівля порядком.

Насильство як дія. Насильство як структура. Насильство як інститут. Насильство на мікро-, мезо-, макро-, мегарівнях.

Баналізація насильства: медіаобрази та естетизація зла (Ж. Бодрийяр). Споживання як насильство. Споживання як самонасильство: на лабутенах.

Насильство як нормативність нового глобального світу, що продукує «людину сакральну» (Дж. Агамбен).

Тема 3. Речове і символічне: що може сказати соціологія?

Речі як об'єкт соціологічної рефлексії. Соціологічний релятивізм та соціологічний реалізм у дослідженні речей. Георг Зіммель та Ірвінг Гофман про релятивність речей. Бруно Латур, Джон Ло, Карін Кнорр Цетіна про субстанціальність речей.

Речі як інструмент в соціальному. Теорія практик про речі. «Оснастка» М. Хайдеггера та практичне знання про «оснастку».

Речі як елемент соціальної реальності. Концепція уречевлення. Речі як об'єктивації соціальних структур (марксизм, Франкфуртська школа, школа Анналів (Л. Февр, М. Блок, Ф. Бродель), структурний конструктивізм П. Бурдьє).

Символічне у речах та поза ними: Е. Кассирер, Ф. де Соссюр, Г.-Г. Гадамер.

Тема 4. Соціальна практика та насильство: ритуал, символ, влада

Насильство як конфлікт (між К. Марксом та Г. Зіммелем). Тріадична модель насильство (за Г. Зіммелем) як модель наявності «третього», що завжди спостерігає. Насильство як драматургічна дія (за І. Гофманом), що здійснюється за певними правилами та драматиками.

Ритуал насильство: розбишака ніколи не атакує відразу. Ритуальність запитання «Є щось?» та встановлення дискурсивної влади перед встановленням фізичної влади. Ритуал як насильство та насильство як ритуал. Впорядкованість ритуальних дій: процес цивілізування (за Н. Еліасом), процес дисциплінування (за М. Фуко), процес насильство та репресування.

Символ як продукт та означення ритуалу. Символ в структурі влади та у здійсненні ритуалу.

Тема 5. Реіфікація та натуралізація: речі та символи

Реіфікація/уречевлення: К. Маркс про відчуження та насильство. Д. Лукач в розвиток ідей К. Маркса: насильство як формування інстанції самонасильства в процесі самовідчуження. Реіфікація як інструмент та спосіб легітимації соціального порядку. Реіфікація як амнезія генези (за П. Бурдьє). Реіфікація як перетворення соціального у речове. Реіфікація як маскування існуючих соціальних відносин та структур.

Натуралізація як четверта фаза формування соціальних уявлень (за С. Московічі). Натуралізація як обмеження сприйняття. Натуралізація як легітимація певного способу інтерпретації соціальної реальності та, відповідно, способу її відтворення.

Тема 6. «Розлита ідеологія»: Р. Барт, М. Фуко, Л. Альтюсер та С. Жижек про латентизоване насильство

Гі Дебор про «галюцинаторну організацію суспільства». Латентизація насильство завдяки ідеологічній дії мови: можливості метамови в описі, об'єктивації та звільненні людини (за Р. Бартом). Ідеологічні апарати держави (за Л. Альтюсером) як альтернатива репресивному державному апаратові. Ідеологія та інтерпеляція: інтерпеляція як насильство (за Л. Альтюсером) та як зваба (за Ж. Бодрийяром). «Повсякденні ідеології» (І.М. Попова): потенціал концепту у дослідженні суспільної інфраструктури насильство. Ідеологія, суб'єктивність і дія (за С. Жижеком). Ідеологія та утопія (за П. Рикьором та Т. Мангеймом).

Тема 7. Структури і практики насильство в різних просторах та інститутах: кейсстаді

Виробництво простору (А. Лефевр, П. Бурдьє, О. Філіппов).

Простори порядків на насильство: від Г. Зіммеля (простір церкви, королівського двору тощо) до Л. Болтанськи та Л. Тевено («гради справедливості» як простори різних способів та засад насильство).

Освіта як простір насильство: від Е. Дюркгейма до М. Фуко. Соціологічні рефлексії освітнього насильство: освіта і гендер, освіта і влада, освіта і інституційні порядки суспільства.

Родина як простір насильство. Феміністські дослідження «подвійної експлуатації» жінок.

Пенітенціарні та армійські структури та простори як простори насильство.

Міський простір: сутички свободи і насильство, практик спротиву і стратегій влади (за М. де Серто).

Тема 8. Речові та символічні процеси сучасного суспільства: роль та місце різних влад

Історична пам'ять в соціальних порядках сучасних суспільствах: «як суспільства пам'ятають» (П. Коннертон), «Франція. Пам'ять» (П. Нора). Історія як легітимація сучасного насильство: меморіали, практики скорботи, комодифікація минулого, номінація топонімів, побудови героїв та героїзацій, інтерпретативні битви за минуле.

Мас-медійні насильницькі дії: між прямим зображенням/репродукуванням насильство (тероризм, війна, художні продукти, новини) та латентизованим насильством (боротьба за ідентичність, світовий спорт, шоу, стереотипізації та об'єктивації соціальних груп). «Мова ненависті» як ідеологічний конструкт та як наукова категорія. «Політкоректність» як ідеологічний конструкт та як наукова категорія.

Тема 9. Бачити насильство, експлікувати владу, робити приховане видимим: владні стратегії в речах, символах та діях

Медійна влада в латентизації влади: прийоми, можливості, обмеження.

Соціологія та інші науки в процесах легітимації насильство та «невидимізації»: між унаочненням та натуралізацією.

Влада у «загальноприйнятному», доксичному, «очевидному», безсумнівному та безумовному: можливості речей та речового оформлення. Знакове оснащення владної взаємодії.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви модулів і тем	Кількість годин					
	Денна форма			Заочна форма		
	Усього	у тому числі				
		лекції	СР		лекції	СР
Тема 1. Насильство в соціологічному та філософському розгляді	10	2	6	10	1	9
Тема 2. Багатоманіття насильство в глобальному світі початку XXI століття	10	4	6	10	1	9

Тема 3. Речове і символічне: що може сказати соціологія?	10	2	6	10	1	9
Тема 4. Соціальна дія та насильство: ритуал, символ, влада	10	2	6	10	1	9
Тема 5. Реіфікація та натуралізація: речі та символи	10	4	6	10	1	9
Тема 6. «Розлита ідеологія»: Р. Барт, М. Фуко, Л. Альтюсер та С. Жижек про латентизоване насильство	10	4	6	10	1	9
Тема 7. Структури і практики насильство в різних просторах та інститутах: кейс-стаді	10	4	8	10	1	9
Тема 8. Речові та символічні процеси сучасного суспільства: роль та місце різних влад	10	4	6	10	1	9
Тема 9. Бачити насильство, експлікувати владу, робити приховане видимим: владні стратегії в речах, символах та діях	10	4	6	10		10
Усього годин	90	32	58	90	8	82

4. Теми семінарських занять

Не передбачено

5. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна	Заочна
1	<i>Читати № 10 з додаткової літератури</i>	6	9
2	<i>Читати № 25 з додаткової літератури</i>	6	9
3	<i>Читати № 24 з додаткової літератури</i>	6	9
4	<i>Читати № 30 з додаткової літератури</i>	6	9
5	<i>Читати № 34 з додаткової літератури</i>	6	9
6	<i>Читати № 26 з додаткової літератури</i>	6	9
7	<i>Читати № 36 з додаткової літератури</i>	6	9
8	<i>Читати № 51 з додаткової літератури</i>	6	9
9	<i>Читати № 54 з додаткової літератури</i>	10	10
Усього годин		58	82

6. Індивідуальні завдання *Не*

передбачено 7. Елементи дистанційного викладання

Етап роботи	Форма роботи	Онлайн-платформа
1. Попередня підготовка	Опитування	Канал у Telegram

2. Подача нової інформації	Аудіозапис Тексти Відеоконференція	Google-classroom Google-classroom Discord
3. Тренування	Питання для самоперевірки Обговорення (чат, форум) Спостереження за явищем Перегляд фільмів	Telegram / Google-classroom Telegram / Discord Discord / Youtube Discord / Youtube
4. Виконання практичного завдання	Пошук відповідей на питання Інтерактивні практичні завдання	Google-classroom Google-classroom
5. Оцінювання	Виконання практичного завдання Письмова робота	Google-classroom Google-classroom
6. Рефлексія	Відповіді на рефлексивні питання	
7. Зворотній зв'язок	Чат, форум, опитування аудіо-, відео- або текстові повідомлення з коментарем	Telegram / Google-classroom / Discord

8. Методи контролю

Проміжне тестове завдання (20 тестів)

Приклад тестового завдання:

Оберіть вірну комбінацію інструментів символічного насильства (одна вірна відповідь):

1. Номінація, делінквенція, стигматизація, пацифікація
2. Пацифікація, реїфікація, стигматизація, класифікація
3. Номінація, кодифікація, класифікація, стигматизація
4. Реїфікація, пацифікація, делінквенція, деліберація

Письмовий залік (4 відкриті питання, одне з яких – аналіз кейсу; кожне питання 15 балів)

Критерії оцінювання кожного питання

<i>Високий рівень</i> 12 - 15 балів	- відповідь характеризується: повними і глибокими знаннями з предмету; вільним володінням спеціальною термінологією; творчим креативним підходом; правильно визначені структури та практики насильства; коректно проаналізовано речові та символічні зміни сучасного українського та глобального суспільства як процеси та результати владної (взаємодії); здійснено експертизу владних стратегій, реїфікованих у вигляді речей та символів
<i>Середній рівень</i> 9- 12 балів	- відповідь характеризується: повними і глибокими знаннями з предмету; вільним володінням термінами, поняттями; допущенням неточностей у викладі матеріалу; помилками при відповідях на питання; правильно визначені структури та практики насильства; є спроби аналізу речових та символічних змін сучасного українського та глобального суспільства як процесів та результатів владної (взаємодії); не здійснено експертизу владних стратегій, реїфікованих у вигляді речей та символів

<p><i>Низький рівень</i> 5-8 балів</p>	<p>відповідь характеризується: слабким знанням теоретичного матеріалу; допущенням деяких помилок у відповідях на питання; структури та практики насильства, що наведені в прикладах, визначені з істотними помилками; немає спроб аналізу речових та символічних змін сучасного українського та глобального суспільства як процесів та результатів владної (взаємодії); не здійснено експертизу владних стратегій, реїфікованих у вигляді речей та символів</p>
<p><i>Незадовільний рівень</i> 0-4 балів</p>	<p>- відповідь характеризується: дуже слабким знанням теоретичного матеріалу; допущенням грубих помилок у відповідях на питання; неправильно визначені структури та практики насильства, що наведені в прикладах; немає спроб аналізу речових та символічних змін сучасного українського та глобального суспільства як процесів та результатів владної (взаємодії); не здійснено експертизу владних стратегій, реїфікованих у вигляді речей та символів</p>

9. Методичні рекомендації з підготовки залікової роботи Для отримання найвищої оцінки необхідно поєднати:

- коректне та послідовне використання матеріалів лекцій та першоджерел у відповіді – при використанні основних понять курсу (насильство, гегемонія тощо), аналізі структур та практик насильства, речових та символічних змін сучасного українського та глобального суспільства як процесів та результатів владної (взаємодії);
- критичне переосмислення окремих тез із матеріалів лекцій та першоджерел у відповіді – при виявленні недосконалості понять та концепцій, що використані в курсі;
- прозоре та аргументоване висвітлення авторської позиції – у порівнянні різних визначень основних понять курсу, при аналізі структур та практик насильства, речових та символічних змін сучасного українського та глобального суспільства як процесів та результатів владної (взаємодії);
- використання самостійних прикладів, що не наводились в лекційному матеріалі та/або першоджерелах і максимально чітко ілюструють позицію автора – для демонстрації навичок експертизи владних стратегій, реїфікованих у вигляді речей та символів.

Для отримання оцінки, достатньої для заліку, необхідно:

- коректне та послідовне використання матеріалів лекцій та/або першоджерел у відповіді – при використанні основних понять курсу (насильство, гегемонія тощо), аналізі структур та практик насильства, речових та символічних змін сучасного українського та глобального суспільства як процесів та результатів владної (взаємодії);
- використання прикладів, що чітко ілюструють позицію автора – для демонстрації навичок експертизи владних стратегій, реїфікованих у вигляді речей та символів;
- самостійне викладення думок у відповіді (без елементів академічної недоброчесності).

10. Схема нарахування балів

Поточний контроль та самостійна робота										Залік	Сума
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10		
40										60	100

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка за національною шкалою
	для дворівневої шкали оцінювання
90 – 100	зараховано
70-89	
50-69	
1-49	не зараховано

11. Основна література

1. Бойко Дмитрий. Какво все пак казва лисицата: първа скица на ръкопис по въпроса за контрапостмодернизма // Социология в (пост) модерността. Материали от XIX Международна научна конференция на студенти, докторанти, докторанти и млади учени (18-19 март 2021 г. Харков).-, 2021. – 176 с. – С. 26-27.
2. Гончарук-Чолач Т. В., Джугла Н.В. Політична соціологія: навчальний посібник. Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр «Економічна думка ТНЕУ», 2018.-250 с.
3. Грінфілд Н. Розпакування соціології насильства та війни Вальтера Беняміна. Вісник НТУУ "КПІ" Політологія. Соціологія. Право. № 2(58) (2023). pp. 6-15. DOI [https://doi.org/10.20535/2308-5053.2023.2\(58\).285589](https://doi.org/10.20535/2308-5053.2023.2(58).285589)
4. Іванова Є. Діють не тільки люди: акторно-мережева теорія та соціологія речей. Про|странство. URL: <https://www.prostranstvo.media/uk/diyut-ne-tilky-lyudy-aktorno-merezheva-teoriya-ta-socziologiya-rechej/>
5. Запороженко Руслан. Кой живе добре в норвежки затвор: първа скица на ръкопис по въпроса за контрапостмодернизма // Социология в (пост) модерността. Материали от XIX Международна научна конференция на студенти, докторанти, докторанти и млади учени (18-19 март 2021 г. Харков).-, 2021. – 176 с. – С. 47-48.
6. Литовченко Артьом. Кой все пак беше Рюрик: първата скица на ръкопис по въпроса за контрапостмодернизма // Социология в (пост) модерността. Материали от XIX Международна научна конференция на студенти, докторанти, докторанти и млади учени (18-19 март 2021 г. Харков).-, 2021. – 176 с. – с. 72-73.
7. Althusser Louis. *Idéologie et appareils idéologiques d'État (Notes pour une recherche)*. Paris : Les Éditions sociales, 1976, 172 pp. – pp. 67-125.
8. Arendt Hannah. *Crises of the Republic; lying in politics, civil disobedience on violence, thoughts on politics, and revolution* by, 1906-1975
9. Baudrillard Jean. *L'Échange symbolique et la mort*, Paris, éd. Gallimard, 1976
10. Baudrillard Jean. *Le Système des objets : la consommation des signes*, Paris, éd. Gallimard, 1968.
11. Bauman Zygmunt. *Modernity and The Holocaust*. Ithaca, N.Y.: Cornell University Press 1989.

12. Boltanski Luc, Thévenot Laurent. De la justification. Les économies de la grandeur, avec, Paris, Gallimard, 1991.
13. Bourdieu Pierre, Passeron Jean-Claude. Les héritiers : les étudiants et la culture, Paris, Les Éditions de minuit, coll. « Grands documents » (no 18), 1964, 183 p.
14. Bourdieu Pierre. La domination masculine, Actes de la recherche en sciences sociales, no 84, septembre 1990, p. 2-31.
15. Bourdieu Pierre. Sur l'État : Cours au Collège de France (1989-1992), Paris, Éditions du Seuil, 2012, 656 p
16. Bourdieu Pierre. Le Sens pratique, Paris, Les Éditions de minuit, coll. «Le sens commun», 1980, 475 p
17. Hoffman Erving. Stigma: Notes on the Management of Spoiled Identity. Prentice-Hall. 1963.
18. Hoffman Erving. Frame analysis: An essay on the organization of experience. London: Harper and Row. 1974.
19. Graeber David. The Utopia of Rules: On Technology, Stupidity, and the Secret Joys of Bureaucracy. Melville House. 2015.
20. Graeber David. Bullshit Jobs: A Theory. Penguin. 2018
21. Gramsci Antonio. Lettere dal carcere, a cura di Francesco Giasi, con la collaborazione e i contributi di Maria Luisa Righi, Eleonora Lattanzi e Delia Miceli, Collezione I Millenni, Torino, Einaudi, 2020
22. Latour Bruno et Woolgar, Laboratory Life : The Social Construction of Scientific Facts, Beverly Hills, Sage Publications, 1979, 1re éd. (ISBN 0-8039-0993-4) ; rééd. Princeton, Princeton University Press, 1986 (ISBN 0-691-02832-X) ; trad. française, La Vie de laboratoire. La Production des faits scientifiques, traduit de l'anglais par Michel Biezunski, Paris, La Découverte, « Sciences et société », 1988
23. Lukács György. Geschichte und Klassenbewusstsein, 1923
24. Marx Karl. Das Kapital. Band 1: Der Produktionsprozess des Kapitals (1867, Marx-Engels-Werke, Band 23).
25. Marx Karl. Das Kapital. Band 2: Der Circulationsprozess des Kapitals (hrsg. von Engels, 1885, Marx-Engels-Werke, Band 24)
26. Marx Karl. Das Kapital. Band 3: Der Gesamtprozess der kapitalistischen Produktion (hrsg. von Engels, 1894, Marx-Engels-Werke, Band 25)
27. Žižek Slavoj. The Sublime Object of Ideology (angleščina). London: Verso. 1989.
28. Žižek Slavoj. Nasilje. Ljubljana : Društvo za teoretsko psihoanalizo. 2007.

Допоміжна література

1. Соціологія: навчальний посібник для студентів для студентів усіх спеціальностей денної форми навчання, що вивчають «Соціологію» / О. В. Горпинич, О. Ю. Клименко, Л. М. Москаленко, М. С. Труш, В. Ф. Ятченко – Київ : ДУТ, 2019. – 235 с.
2. Українське суспільство в умовах війни. 2022: Колективна монографія / С. Дембіцький, О. Злобіна, Н. Костенко та ін.; за ред. член.-кор. НАН України, д. філос. н. Є. Головахи, д. соц. н. С. Макеєва. Київ: Інститут соціології НАН України, 2022. 410 с. URL: <https://i-soc.com.ua/assets/files/monitoring/maket-vijna...2022dlya-tipografiivse.pdf>
3. Appadurai A. The Social Life of Things: Commodities in Cultural Perspective / Appadurai A. - Cambridge: Cambridge University Press, 1986

4. Balcells, Laia; Stanton, Jessica A. (2021). Violence Against Civilians During Armed Conflict: Moving Beyond the Macro- and Micro-Level Divide. *Annual Review of Political Science*. 24 (1): 45–69. doi:10.1146/annurev-polisci-041719-102229.
5. Gottzén, L.; Bjørnholt, M.; Boonzaier, F. (2020). "What has masculinity to do with intimate partner violence?". In Gottzén, L.; Bjørnholt, M.; Boonzaier, F. (eds.). *Men, Masculinities and Intimate Partner Violence*. Routledge. pp. 1–15
6. Elias N. *The Established and the Outsiders* / Norbert Elias, John L. Scotson – NY: SAGE, 1994 – 199 p.
7. Heirlooms, Nikes and Bribes: Towards a Sociology of Things / Aafke Komter // *Sociology* Vol. 35, No. 1, pp. 59–75. Printed in the United Kingdom © 2001
8. Laclau Ernesto, Mouffe Chantal. *Hegemony and socialist strategy : towards a radical democratic politics* / Ernesto Laclau, Chantal Mouffe; translated by Winston Moore and Paul Cammack. — London : Verso, 1985. — 197 p.
9. Maffieidfield A. Henri Lefebvre: A socialist in space. In: Crang M. and Thrift N. (Ed.) *Thinking space*, New York, London: Routledge, 2000. - P. 167–182
10. Preda A. The Turn to Things: Arguments for a Sociological Theory of Things / Alex Preda // *The Sociological Quarterly* , Vol. 40, #2 (Spring, 1999). - p. 347-366
11. *The Social Construction of Technological System* / edited by Wiebe E. Bijker. – The MIT Press, 1989. – 417 p.

11. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

1. Latour B. Beware, your imagination leaves digital traces [Електронний ресурс] / B. Latour. – Режим доступу:
<https://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwiK-uPh2qHVAhUoYZoKHcIhAm0QFggtMAE&url=http%3A%2F%2Fwww.brunolatur.fr%2Fsites%2Fdefault%2Ffiles%2FP-129-THES-GB.pdf&usg=AFQjCNGzOuZnmNUI8oLfcOBfJIvKKL4FrQ>

ПИТАННЯ ДО ЗАЛІКУ

1. Критичний погляд на насильство: як співвідносяться насильство та соціальність?
2. Критерії насильства: як його можна виміряти?
3. Тріада «об'єктивного», «суб'єктивного» та «символічного» насильства: суть та наукове значення
4. Особливості функціонування об'єктивного насильства
5. Особливості функціонування суб'єктивного насильства
6. Символічне насильство: визначення та форми
7. Дисциплінарна влада: визначення та форми
8. Дискурсивна влада: визначення та форми
9. Засоби нав'язування значень, символів та символічних систем
10. Засоби легітимації значень, символів та символічних систем
11. Співвідношення номінації, класифікації, кодифікації та стигматизації
12. Тактичний та стратегічний спротив
13. Гегемонія: суть та форми
14. Владний контекст процесу уречевлення
15. Співвідношення речового та символічного: загальна перспектива
16. Застосування законів діалектики до вивчення насильства
17. Діалектика символічного та фізичного простору
18. Виробництво простору
19. Річ як інструмент символічного насильства на діяльнісному рівні
20. Річ як знак символічного насильства на дискурсивному рівні
21. Річ як об'єктивація символічного насильства на просторовому рівні

Приклад завдання для аналізу кейсів:

- Проаналізуйте насильницьку складову кінострічки "Зелений слоник" (С. Баскова, 1999 р.)